

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 268

KUR'AN'DA NİFAK
-Münafıkların Özellikleri-

Dr. Hüseyin ÇELİK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. Uğurlu İş Merkezi
No: 97/24 (kat: 4) İskitler/ANKARA
Tel: 0312.341 00 02

1. Baskı: Ağustos 2018

ISBN: 978-605-9652-91-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUR'AN'DA NİFAK

-Münafıkların Özellikleri-

Dr. Hüseyin ÇELİK

Ankara 2018

Dr. Hüseyin ÇELİK

1957 yılında Urfa'da doğdu. İlkokul ve İmam-Hatip lisesini Urfa'da, İlahiyat Fakültesini ise Riyad İmam Muhammed b. Suud el-İslamiyye Üniversitesinde okudu. 1993'de Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalında "Fahru'd-din er-Râziye Göre İnsanın Yaratılışı" isimli teziyle Prof. Dr. Salih Akdemir danışmanlığında yüksek lisans ve 2002'de yine Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalında "Kur'an'da Nifak" isimli teziyle Prof. Dr. Mevlüt Güngör danışmanlığında doktorasını tamamladı. 1978-2013 yılları arasında Ankara'da (1987-1990 Ankara Kalecik İ.H.L., 1990-1995 Ankara Halide Edip Lisesi ve 1995-2007 Ankara Tevfik İleri Anadolu İ.H.L.) öğretmen olarak görev yaptı. 2007-2012 yıllarında Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Öğretim Materyallerini Geliştirme ve İnceleme Merkezinde Arapça ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Program ve Taslak Ders Kitaplarının İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri Komisyonlarında çalıştı. 2013'de Hakkâri Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. 2018'de Gazi Üniversitesi Polatlı İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak geçiş yaptı ve yine 2018'de Hacı Bayram Veli Üniversitesi Polatlı İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı'na Dr. Öğretim Üyesi olarak atandı. Görev yaptığı Hakkâri Üniversitesi İlahiyat fakültesinde Dekan Vekilliği, Dekan Yardımcılığı, Temel İslam Bilimleri Bölüm Başkanlığı, Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Başkanlığı ve Yabancı Diller Yüksekokulu Müdürlüğü gibi idari görevlerde bulundu. Hâlen Hacı Bayram Veli Üniversitesi Polatlı İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalında Dr. Öğretim Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

Birçok eser, makale ve tebliği bulunan ÇELİK, evli ve üç çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	8
ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	11
ARAP DİLİNDE NİFAK SÖZCÜĞÜ	11
1. Nifakın Sözlük Anlamı	11
2. Nifakın Terim Anlamı	14
3. Nifakın Sözlük ve Terim Anlamı Arasındaki İlişkiler	15
4. Nifakın Genel Anlamı	16
BİRİNCİ BÖLÜM	
İSLÂM KÜLTÜRÜNDE NİFAK	19
A. KUR'AN ve HADİSLERDE NİFAK	19
1. Kur'an'da Nifak	19
2. Hadislerde Nifak	23
B. NİFAK'IN TEZAHÜR ALANLARI	25
1. İtikatta Nifak	25
2. Amelde (İbadette) Nifak	56
C. GENEL OLARAK NİFAKIN ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ	64
1. Kişisel veya Psikolojik Sebepler	64
a. Karakter (Kişilik) Bozukluğu	65
b. Mal Tutkunluğu ve Çıkarıcılık	67
c. Korkaklık ve Cimrilik	69
d. Cehalet ve Kavmiyetçilik	71
2. İctimai, Siyasi ve Ekonomik Sebepler	75
İKİNCİ BÖLÜM	79
HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE NİFAK	79
A. İSLÂM ÖNCESİ MEDİNE'NİN GENEL DURUMU	79
B. MEDİNE'NİN İSLÂM'LA TANIŞMASI VE HZ. PEYGAMBER'İN MEDİNE'YE HİCRETİ	83
C. MEDİNE'DE NİFAKIN ORTAYA ÇIKIŞI VE SEBEPLERİ	86
D. GAZVELERDE MÜNAFIKLARIN ETKİLERİ	89
1. Münafıklar ve Beni Kaynuka Gazvesi	92
<i>Beni Kaynuka'nın Hz. Peygamberle Olan Anlaşmayı Bozmaları</i>	92
2. Uhud Gazvesi ve Münafıklar	97
a. Uhud Gazvesinde Münafıkların Tavrı	98
b. Hz. Peygamberin Aralarında İbn Übey'in Bulunduğu Sahabelerle Meşvereti	99
c. Uhud Gazvesinin Sonucunu İstismar Eden Münafıklar	125
d. Abdullah b. Übey b. Selül'e Verilen Ders	127
e. Uhud Gazvesi Hakkında İnen Âyetler	129

f. Uhud Gazvesinden Alınması Gereken Dersler -----	130
g. Recı Serıyesından Sonra Mınafıkların Tavrı ve Bu Serıyye Hak- kında İnen Âyetler -----	131
3. Beni Nadır Gazvesi ve Mınafıklar -----	136
4. Hendek (Ahzab) Gazvesi ve Mınafıklar -----	145
<i>Hendek (Ahzab) Gazvesinin Bir Deęerlendirmesi</i> -----	151
5. Beni Mustalık (Müreyysi) Gazvesi ve Mınafıkların Eylemleri -----	159
a. Ensar-Muhacir Arasında Fitne Çıkarıp İç Savaş Başlatma Gayretleri	161
b. İlk Olayı-----	170
6. Tebük Gazvesi -----	182
a. Tebük Gazvesi ve Mınafıklar -----	189
b. Tevbe (Berae) Sûresi ve Mınafıklar -----	190
c. Tebük Gazvesinde İnanç Bakımından İnsan Sınıfları -----	207
1. Gerçek Mü'minler -----	207
2. Suçlarını İtiraf Edip İyi ve Kötü Amelî Birbirine Karıştırmış Olanlar -----	208
3. Durumları Allah'ın Vereceęi Hükme Bağlı Olanlar-----	209
4. Bedeviler ve Medinelilerden Nifakta Direnen Mınafıklar -----	216
d. Tebük Gazve'sinde Mınafıkların Nifaklarından Örnekler -----	219
e. Drar Mescidi -----	228

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM -----235

MUNAFIKLARIN ÖZELLİKLERİ -----235

1. Yalan Söylemek ve Aldatmak (Kızb ve Huda')-----	236
2. Gösteriş Yapmak (Riya)-----	244
3. Sözüde Durmamak -----	248
4. Fitne, Fesad ve Bozgunculuk Yapmak-----	251
5. Eziyet Etmek, Alaya ve Hafife Almak (Eza, İstihza ve İstihfaf) -----	255
6. Korkaklık ve Cimrilik (Havf ve Cübn) -----	259
7. Mütereddit Olmak, Bocalamak ve Şüpheli Olmak (Tezebüz ve Şekk)-----	263
8. Kötülüęü Emredip, İyilikten Alıkoymak -----	266
9. Dedikodu, Gıybet ve İftira-----	267
10. İkiyüzlülük-----	271
11. Allah Yolundan Geri Kalmak -----	272
12. Kâfir ve Ehl-i Kitapla Dost Olmak -----	276
13. İbadetlerde Tembellik (Kesel) ve Riyakârlık-----	277
a. Namazı Terketmek -----	278
b. Namazda Cemaatı Terketmek ve Namazı Geciktirmek -----	278
c. İbadetlerde Gösteriş (Riya) Yapmak -----	280

SONUÇ -----283

KAYNAKÇA -----287

İthaf

Bu çalışmamı özellikle;
“*âlemlere ancak rahmet olarak gönderilen*”
kavmi tarafından binbir türlü eziyet ve iftiralara
maruz kalmış olan Hz. Muhammed,
münafıklar tarafından iftiraya uğramış olan
mü'minlerin afif, pak, temiz annesi Hz. Aişe validemiz,
Hz. Peygamber'in dava arkadaşları Sahabe-i kiram,
üzerimde hakkı ve emeği bulunan
samimi birer mü'min olan merhum hocam
Salih AKDEMİR, Mevlüd GÜNGÖR
ve aziz babam Mehmed ÇELİK
beylerin ruhlarına ithaf ediyorum.

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.Ü.İ.F.D.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: İbn (oğlu)
Bkz.	: Bakınız
cc.	: Celle celalühü
D.D.	: Diyanet Dergisi
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İ.A.	: İslâm Ansiklopedisi
İ.A.D.	: İslâmî Araştırmalar Dergisi
M.K.D.İ.	: Mecelletü Külliyyeti'd-Dirâseti'l-İslâmiyye
M.E.B.	: Millî Eğitim Bakanlığı
mad.	: Madde
nşr.	: Neşreden
s.	: Sayfa
sav	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
sy.	: Sayı
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
T.D.V.İ.A.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
thk.	: Tahkik eden
trc.	: Tercüme eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
vs.	: Ve saire
yay.	: Yayınlar
y.y.	: Yayın yeri yok

ÖN SÖZ

İslâm'ın insanları sınıflandırması ne kan grubuna, ne fiziki görünüşün arz ettiği renk ve ırk ayrılıklarına, ne içinde yaşadığımız gelip geçici olan sosyal hayat farklılıklarına ve ne de dil çeşitlerine dayanır. İslâm'ın ön gördüğü; âleme hâkim olma yetkisinde olan, halife tayin edilen insana indirilen ve kâinata her şeyin merkezi olan Kur'anî gerçeklerdir. Bu gerçeklere göre her şey şekillenir, olgunlaşır ve meydana gelen her olayda değerlendirilmeyi, merkezi kaynak olan *Kur'an* yapar.

İnsanların da durumu böyledir. *Kur'an* bütün tasniflerin üstünde sayılabilecek bir tasnifle, insanları kendi dünyalarındaki düşünce ve eylemlerine göre bir yere oturtmuştur. Bu eylemler sonucunda Allah; kendisine, Peygamberlerine, ahiret gününe... şeksiz şüphesiz inananlara mü'min¹, inanmayanlara kâfir² ve iki grup arasında gidip gelen ve inanç itibarıyla nev-i şahsına münhasır bir özellik taşıyanlara da münafık³ adını vermiştir.

Tarih boyunca toplumlarda meydana gelen olayların kaynağını, bu üç grup insan tipi ve eylemleri oluşturur. İmanın hâkim olduğu beşerî toplumlarda içtimaî hayat son derece mükemmeldir. Her şey ilâhi vahyin ve temsilcisinin emir ve nehiyeleri doğrultusunda cereyan eder. Küfrün hâkim olduğu beşerî toplumlarda ise tıpkı çekirgelerin istilasına uğramış ekin tarlaları gibi her şey harap ve perişandır. Münafıklara gelince; bunlar insanlık tarihinin başlangıcından günümüze dek hanif olan toplum ve düzenlerde sürekli gündemi meşgul eden, en fazla çarpık ve karışık olan insan grubu olmuştur. Zira münafık, dalâlet ve hayret içindedir⁴. Münafık, korkak⁵ ve mü'minlere tuzak kurandır.⁶ Münafık, iyilik ve hayırdaki tembel; dalâlet ve şerde ise

¹ Nûr, 24/62.

² Nisâ, 4/150, 151.

³ Nisâ, 4/137, 138.

⁴ Bakara, 2/17, 20.

⁵ Tevbe, 9/56.

⁶ Nisâ, 4/141.

acele edendir⁷. Münafık, insanları aldatmak için yemin eden ve yalan söyleyendir⁸. Münafık, isyankâr, gurur ve kibir sahibidir⁹. Münafık iftira atan ve yayandır...¹⁰. Kısaca münafık; kalpsiz, ilkesiz, ortada olmayan bir şeyi diline dolayıp, ağzına geldiği gibi konuşan ve dünya çıkarları uğruna hareket eden, kalplerini siyah bir kinin bürüdüğü, ahlâkı kirlenmiş, imandan nasibi olmadığı halde iman ettiğini söyleyen ve kalbinde iman nuru bulunmayan kimsedir¹¹.

“Kur'an'da Nifak” isimli bu çalışmamızda, *Kur'an*'ı anlamada bir sis perdesini andıran “nifak” ve “münafık” kavramlarını açıklamak, toplumdaki tezahür alanlarını tespit etmek ve nifakın özelliklerini ortaya koymak istedik. Medine'de nâzil olan sûrelerin on yedisinde ve yine *Kur'an-ı Kerim*'in birçok âyetinde sözü edilen bu sıra dışı insan tipinin ele alınıp incelenmesi, herhalde çalışmamızın ne denli önemli olduğunu ortaya koyacaktır.

Araştırmamızı başta *Kur'an-ı Kerim* olmak üzere, belli başlı tefsir, hadis, siyer, tabakat, megazî ve İslâm tarihi kitaplarından istifade ederek ortaya koymaya çalıştık. Araştırmamızdaki tespitler, tamamen *Kur'an* ve sünnet ışığında derlenmiş olan tespitlerdir. Şahsî ifadeler ise konu ile ilgili düşünce ve anlayışımızı ortaya koyma bâbındandır.

Bu vesileyle kitabın hazırlanmasında bana zaman ayırma lütfunda bulunan, başlangıcından sonuna kadar yapılan çalışmam ile kalben ilgilenen, sürekli yardımlarını esirgemeyen, değerli ilmî tenkitleriyle çalışmama yön veren, kalbî desteğinden dolayı, başta hocam Prof. Dr. Mevlüt GÜNGÖR¹², Süleyman BAYBARA ve değerli dostum Beyazıt ARSLAN'a yardımlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

⁷ Nisâ, 4/142; Mâide 5/51, 52; Tevbe, 9/56, 57.

⁸ Bakara, 2/206.

⁹ Hadid, 57/16; Münafıkun, 63/2.

¹⁰ Nûr, 24/11, 26.

¹¹ Bakara, 2/8-16.

¹² Çalışmamı bitirdiğim tarihte (2002) hayatta olan değerli hocam; maalesef bugün aramızda bulunmayıp 23 Ocak 2013 tarihinde Dar'ul-Bekâ'ya irtihal etmiştir.